

Luomun käyttäjän käsikirja on koottu Viesti luomusta oikein -hankeessa avuksi ammattikeittiöille ja kaupan alalle luomun varmentamiseen ja viestintään. Käsikirja on helppokäyttöinen opas, josta tarvittavat tiedot löytyvät selkeiden välilehtien avulla nopeasti kiireisenkin työn lomassa.

Luomun käyttäjän käsikirjan voit ladata <http://www.theseus.fi/handle/10024/116463> tai www.theseus.fi -> Haku "Luomun käyttäjän käsikirja"

Mitä luomu on?

- Luomuelintarvike on aina peräisin luonnonmukaisesta maataloudesta (=luomu)
- Luomu on tuotantomuoto, joka tukee maaperän, ekosysteemien ja ihmisten terveyttä
- Kasvituotannossa huolehditaan maaperän hyvinvoinnista, ei keinolannoitteita eikä kemiallisia kasvinsuojeluaineita
- Eläintuotannossa huomioidaan eläinten tyypillinen käyttäytyminen
- Elintarvikkeiden jalostuksessa käytetään hyvin rajoitetusti lisäaineita ja apuaineita
- Ehdoton GMO kielto
- Aina valvottua tuotantoa!
- [Luomuporkkanan matka lautaselle](#) - video luomuelintarvikkeen matkasta pellolta pöytään
(jos linkki ei toimi, niin voit katsoa videon YouTube -> Luomuporkkanan matka lautaselle)

LUOMUTUOTANTO

Luonnonmukaiseen tuotantotapaan sovellettavat vähimmäisvaatimukset ovat Euroopan yhteisöjen neuvoston asetuksessa (EY) N:o 834/2007 ja niitä on sovellettava sellaisenaan kaikissa jäsenvaltioissa.

Euroopan unionin neuvoston asetuksessa (EY) N:o 834/2007 määritellään luomu seuraavasti:

Luonnonmukainen tuotanto on kokonaisvaltainen tilanhoito- ja elintarvikkeiden tuotantojärjestelmä, jossa yhdistyvät ympäristön kannalta parhaat käytännöt, pitkälle kehittynyt biologinen monimuotoisuus, luonnonvarojen säästäminen, eläinten hyvinvointia koskevien tiukkojen standardien soveltaminen ja tuotanto, jossa otetaan huomioon tiettyjen kuluttajien mieltymys tuotteisiin, jotka on tuotettu luonnollisista aineksista ja luonnollisin menetelmin. Luonnonmukaisella tuotantotavalla on siten kahtalainen yhteiskunnallinen merkitys: yhtäältä se tuottaa erityisille markkinoille tuotteita luonnonmukaisia tuotteita haluaville kuluttajille ja toisaalta tarjoaa julkishyödykkeitä, jotka edistävät ympäristönsuojelua, eläinten hyvinvointia ja maaseudun kehittämistä.

Suomessa luomutuotannon **säännöt yhdessä valvonta- ja merkintäjärjestelmän kanssa** takaavat sen, että kuluttajat voivat halutessaan valita luotettavasti luomutuotannossa määritellyin periaattein valmistettuja tuotteita. Toisaalta yritysten näkökulmasta kaikki toimivat samoilla yhteisillä säännöillä ja kilpailu on reilua.

EU:ssa luomutuotannon minimiehdot on määritelty luomulainsäädännössä. Lisäksi

Euroopassa on olemassa yksityisiä organisaatioita, joilla on omia luomumerkkejä (esim. KRAV Ruotsissa ja Leppäkerttumerkki Suomessa). Näillä standardeilla/merkeillä on lainsäädäntöä tiukempia ehtoja luomusertifikaatin saamiseksi kuin mitä lainsäädännön taso asettaa.

Luomuelintarvikkeissa saa käyttää noin 40 erilaista lisäainetta ja niiden käyttö on erittäin rajoitettua (tavanomaisissa elintarvikkeissa saa käyttää noin 400 erilaista lisäainetta).

Luomuelintarvikeketjua säätelee luomulainsäädäntö. Euroopan neuvoston asetus (EY) 834/2007 ja Komission asetus (EY) 889/2007 ja (EY) 1235/2008 määrittelevät vähimmäisvaatimukset koko EU:n alueella luonnonmukaisesti tuotettuina markkinoitaville maataloustuotteille ja elintarvikkeille.

Suomessa luomutuotannon valvonta on hajautunut kolmelle eri viranomaiselle; Evira, Valvira ja Ahvenanmaan maakuntahallitus. Alkutuotantoa valvovat paikalliset Ely-keskukset, elintarvikkeiden jalostusta Evira ja Valvira alkoholituotteita

Eviran sivuilla on hyvä kooste luomutuotannosta Suomessa ja siihen liittyvistä asioista.

Kansainvälinen luomu:

Luomuorganisaatioiden kansainvälinen kattojärjestö International Federation of Organic Agriculture Movements eli IFOAM määrittelee luomumaatalouden seuraavasti maailmanlaajuisesti:

Luomumaatalous on tuotantomuoto, joka tukee maaperän, ekosysteemien ja ihmisten terveyttä. Se turvaa ekologisiin prosesseihin, luonnon monimuotoisuuteen ja paikallisiin oloihin sopeutuneisiin kiertoihin eikä tuotantopanoksiin, joiden vaikutukset ovat haitallisia. Luomumaatalous yhdistää perinteet, innovaatiot ja tieteen hyödyntämään yhteistä ympäristöämme ja edistämään reiluja suhteita ja hyvää elämänlaatua kaikille.

Luomumaatalous on...

- Kestävän kehityksen periaatteisiin tukeutuvaa maataloutta
- Pyrkimystä kohti ekologisesti, yhteiskunnallisesti ja taloudellisesti tasapainotettua ja kestävästä tuotantojärjestelmästä
- Aina valvottua tuotantoa!
- Tarvetta luonnonmukaisen viljelyn kehittämiseen ovat luoneet tuotteiden
 - kasvanut kysyntä ja kuluttajien odotukset elintarvikkeiden laadusta
 - ympäristön saastuminen ja luonnonvarojen säilyttämistarve
 - maan kasvukunnon hoito
 - kasvien ja eläinten terveys sekä
 - muuttuva maatalous- ja maaseutupoliittinen tilanne

Lähteet: Rajala, Luonnonmukaisen maatalouden perusteet, www.luomuailmanmuuta.fi, www.luomu.fi

LUOMU TUOTANTO

Luomuorganisaatioiden kansainvälinen kattojärjestön International Federation of Organic Agriculture

Movementsin eli IFOAM:in luomun periaatteet ovat seuraavat:

Terveellisyys

Luomumaatalouden tulee vaalia ja edistää maaperän, kasvien, eläinten, ihmisten ja koko maapallon hyvinvointia yhtenä suurena kokonaisuutena.

Ekologia

Luomumaatalouden tulee perustua eläviin ekologiin systeemeihin ja kiertokulkuihin, toimia yhteistyössä niiden kanssa, ottaa niistä mallia ja auttaa säilyttämään niitä.

Reiluus

Luomumaatalouden tulee rakentua liikesuhteille, jotka varmistavat reiluuden suhteessa yhteiseen ympäristöömme ja elämänmahdollisuuksiin kaikille.

Huolenpito

Luomumaataloutta tulee harjoittaa ennaltaehkäisevällä ja vastuullisella tavalla, jotta nykyisten ja tulevien sukupolvien ja ympäristön terveys ja hyvinvointi tulevat huomioituiksi.

Lähde: Luomujatkojalostajan opas, Laurea-ammattikorkeakoulu, Kurmakka – Organic Food Oy, 2013

Luomun tuotantolukuja Suomessa

- Luomupeltoa Suomessa 242 000 ha, vajaa 11 % peltoalasta, kasvua 6 % edellisvuoteen verrattuna
 - Luomupeltoa eniten Pohjois- ja Etelä-Pohjanmaalla sekä Pirkanmaalla
- Luomutilojen keskikoko 55 ha, vajaa 7 ha suurempia kuin tilat keskimäärin
- Luomutiloja Suomessa 4500 kpl, 9 % kaikista tiloista
 - 160 avomaan luomuvihannesviljelijää
 - 900 luomukotieläintilaa (suurin osa tuottaa naudanlihaa tai maitoa)
 - 14 luomusikatilaa, 4 luomubroileritilaa

Lihan tuotanto (luullisena)						
	Luomua milj. kg			Luomun osuus %		
	2015	2014	2013	2015	2014	2013
Nauta	2,95	2,1	2	3,4	2,6	2,4
Sika	0,72	0,7	0,7	0,4	0,4	0,4
Lammas	0,27	0,2	0,2	23,0	22,4	18,2
Siipikarja	0,21	0,08	0,03	0,2	0,1	0,03

Lähde: TNS Gallup Oy/Pro Luomu ja Eviran tilastot 2016

LUOMU TUOTANTO

Vuoden 2016 Eviran tilastojen mukaan luomupeltoa oli 241 463 ha ja osuus 10,6 % peltoalasta. Luomutilan keskikoko oli 54,6 ha ja tiloja oli 4500 kpl, 8,9 % kaikista tiloista.

Tuotantoluvut vuodelta 2016. Luomun viimeisimmät tuotantoluvut löytyvät Pro Luomun sivuilta www.proluomu.fi -> aineistot

Luomuhjelman tavoitteena on, että luomupeltoa olisi 20 % vuonna 2020.

Luomupuutarhatuotannon tärkeimmät kasvit ovat porkkana, tomaatti, sipuli ja kaali.

Luomumarjoista valtaosa on luomumansikkaa.

METSÄMARJAT, SIENET, VILLIYRTIT, RIISTA

Metsän antimet

- Metsästä kerätyt ja saalistetut antimet ovat luonnontuotteita - "villiruokaa".
- Luomusertifioiduista metsistä saada luomumarjoja ja muita keräilytuotteita. Tämä edellyttää valvontajärjestelmään liittymistä.
- Luomukeruualueella ei ole käytetty kemiallisia lannoitteita tai kasvinsuojeluaineita kolmen edellisvuoden aikana.
- Luonnonjärvistä pyydetyt kalat ovat myös luonnontuotteita.

Miksi järvestä pyydetty hauki ei ole luomua?

METSÄMARJAT, SIENET, VILLIYRTIT, RIISTA

Metsän antimet ovat luonnontuotteita. Monesti niistä käytetään nimitystä villiruoka, koska ne kasvavat luonnossa villinä, erotuksena viljellystä ja kasvatetuista elintarvikkeista.

Miksi järvestä pyydetty hauki ei ole luomua? Luomutuotanto on aina valvottua tuotantoa. Me emme pysty sanomaan millaista ruokaa hauki on elämänsä aikana nauttinut, joten järvikala ei ole luomua. Myöskään järvikaloille ei ole lainsäädännössä tuotanto-ehtoja. Vesiviljely on mahdollista, mutta toistaiseksi sitä ei tee kukaan Suomessa.

Metsien sertifiointi luomuksi

- Metsä voidaan sertifioida luomukeruualueeksi
- Suomessa on maailman suurimmat luomukeruualueet,
 - lähes 13 miljoonaa hehtaaria sertifioitua luomukeruuuallaa, noin 1/3 koko maailman luomukeruuuallasta
- Luomumetsästä voidaan kerätä luomuna marjat, sienet, villiyrtyt ja muut keruutuotteet.
- Tärkeimmät luomuluonnontuotteet ovat mustikka, puolukka ja koivun mahla. Ne menevät pääosin vientiin.
- Myyntiin kerätystä mustikkasadosta 60 % oli luomua v. 2016.
- Luomumetsät kuuluvat jokamiehenoikeuksien piiriin samalla tavalla kuin muutkin metsät.
- Erikoiskeruuutuotteisiin, kuten koivunmahla ja pakuri, on saatava maanomistajan lupa.
- Linnut, eläimet (hirvet, jänikset, porot jne.) ja muu metsästyksellä saatu riista ei ole luomua, vaikka se pyydetään luomusertifioidusta metsästä.

METSÄMARJAT, SIENET, VILLIYRTIT, RIISTA

Metsä voidaan sertifioida luomukeruualueeksi kuten pellot luomuviljelyyn. Suomen luomukeruuualueesta suurin osa on Lapissa ja Kainuussa. Suomessa on 1/3 maailman kaikista luomukeruuualueesta. Suomen maapinta-alasta lähes 40 % on jo nyt sertifioitu luomuksi.

Metsän sertifiointi luomuksi ei tarkoita, että metsän annettaisiin kasvaa luonnonvaraisena, vaan sitä voi hoitaa metsänhoidollisin toimenpitein eli korjata puuta pois. Luomusertifioitua metsässä ei saa käyttää kemiallista heinäntorjuntaa eikä kemiallisia lannoitteita eikä torjua hakkuualueilla juurikäpää urealla. Luomussa on hyväksytty kantojen käsittely harmaaorvakkalla.

Luomumetsästä kerättyjä marjoja ei voi myydä luomuna ellei myös ns. marjojen myyntiorganisaatio ole liittynyt luomuvalvontaan. Luomutuotteen koko tuotantoketju tulee olla valvottu. Lisätietoja mm. Eviran sivuilta. Luomumetsästä pyydetty riista ei ole luomua, koska ei voida tietää missä riista on liikkunut. Teoriassa luomusertifioidussa aidatussa metsässä voidaan kasvattaa esim. luomuporoa (pystyään valvomaan siten tuotanto), mutta kukaan ei tee sitä Suomessa eikä siihen ole tehty tuotantoehtoja. Sertifiointia haetaan paikallisesta ELY-keskuksesta.

Luomuviljeltyä kalaa (lohta) on ollut saatavilla, mutta se tulee ulkomailta.

LUOMU OMENA

"GOLDEN"

24

LUOMU ELINTARVIKKEIDEN

ITALIA KULUTUS - 013

Luomumarkkinat (ProLuomun tilastot)

- Suomen luomumarkkinat olivat vuonna 2016 arviolta 273 miljoonaa euroa
 - kasvua 14 % edellisvuoteen verrattuna
- Markkinaosuus Suomen päivittäistavarakaupassa noin 2 %
- Suurien kauppojen valikoimissa on
 - laajimmillaan noin 3000 luomutuotetta
 - kotimaisia 55 %

Suomalaiset ostavat luomua tavallisimmin päivittäistavarakaupasta

Millaisia luomutuotteita ostetaan?

- Suurin luomutuoteryhmä arvossa mitattuna on hedelmät ja vihannekset.
 - Niiden myynti on lisääntynyt useana vuonna peräkkäin.

Mitä luomuhedelmiä tai -vihanneksia olet maistanut?

- Luomumaidot ovat toiseksi suurin luomumyynnin tuoteryhmä ja kolmanneksi suurin kananmunat.
 - Luomun markkinaosuus eri tuoteryhmissä on korkein kananmunilla: luomua on 15 % kananmunien kokonaismyynnistä

Mitä luomutuotteita olet huomannut kaupassa?

Luomukuluttaja - millainen hän on?

- Säännöllisesti luomua ostavien määrä on kasvanut
 - Pääkaupunkiseudulla eniten luomuostajia
 - Lapsiperheet suosivat luomua

Suomalaiset luomukuluttajina

Lähde: TNS Gallup Elintarviketieto Oy/ Luomun kuluttajabarometri 2015

Luomuelintarvikkeiden käyttö ammattikeittiöissä

- Suomalaisista ammattikeittiöistä n. 40 % käyttää jotain luomuraaka-ainetta viikoittain
- Eniten luomua käytetään yksityisissä ravintoloissa
- Julkisissa ruokapalveluissa luomua tarjotaan eniten päiväkodeissa
- Käytetyimpiä luomutuotteita ammattikeittiöissä:
 - Hiutaleet ja suurimot
 - Maito ja maitotuotteet
 - Kahvi ja tee
 - Kasvikset ja juurekset

Mitä luomutuotetta olet itse nauttinut viimeisimmäksi?

LUOMUELINTARVIKKEIDEN KULUTUS

n. 40 % ammattikeittiöistä käyttää luomua viikoittain. 17 % keittiöistä käyttää luomua päivittäin

-> nouseva trendi

Tilastot 2016 Food Service Feedback

Luomun perustietoa

- Tämä diasarja on tuotettu Viesti luomusta oikein -hankkeessa.
- Hanketta toteutti Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulu 1.1.2015-30.6.2017.
- Viesti luomusta oikein -hankkeen rahoitti maa- ja metsätalousministeriö.
- Lisää materiaalia luomuviestintään www.xamk.fi/luomuviestinta

